

E4. Fuldmånemødet: Ingen må høre hende skringe

Poul: Elisabeth står i skoven og stirrer op mod fuldmånen. Hun lægger hånden på sin store gravide mave. Hun står i en lysning i den dunkle skov. Her er helt stille. Det blålige månelys rammer hendes ansigt. Jeg kan se, at hendes læber bevæger sig. Hun kigger ned. Jeg tror, hun hvisker noget til barnet i maven. Hvad siger hun? "Du skal ikke være bange, skat." Elisabeth kommer til at føde i nat, alene under fuldmånen.

Louise: Du lytter til Obscuritas. En podcast om den mørke danmarkshistorie. Scenen med den højgravide kvinde i skoven kunne have været fra hvilket som helst årtusinde. For uanset hvor langt tilbage vi går i tiden, har både lærde og lægfolk undret sig over månens faser og spekuleret over dens indflydelse på menneskers skæbne. Michèle, god aften. Især fuldmånen er blevet tilskrevet en helt særlig kraft. Ja, måske kan den endda sætte en fødsel i gang. Lagde du mærke til månen på vejen?

Michèle: Nej, jeg kunne ikke se den.

Louise: Det kunne jeg.

Michèle: Kunne du det?

Louise: Det er fuldmånen, vi mødes under denne aften. Folklorist og forfatter, Michèle Simonsen og jeg, Louise Lindblad. Vi mødes under den tolvte fuldmåne i år ude foran Rigshospitalets opgang 4.

Michèle: Himlen er lysegrå. Og herfra kan jeg simpelthen ikke se månen, selvom fuldmånen i virkeligheden er årsagen til, at vi står her i dag foran Rigshospitalet. Men jeg kan ikke se den. Du siger du har set den på vejen?

Louise: Ja, jeg så månen meget klart, og jeg blev helt glad, for himlen var meget klar på min cykeltur på vej herover. Og jeg cyklede langs søerne, og der var den på min højre hånd. Altså, den er hernede for enden bag skyerne lige nu. Men det kan være, den kommer frem igen senere.

Michèle: Det håber jeg. Hvad mere kan jeg sige? Det har sneet, og måske har det været lidt frostvejr. I hvert fald bliver det frost i nat.

Louise: Opgang 4, hvor vi står denne aften i december, er den, hvor gravide kvinder går ind ad svingdøren med veer og ud igen med et lille nyt liv i favnen. Opgang 4 er indgangen til Rigshospitalets fødeafsnit. Lige nu bag murene, måske, bliver der født børn. I nat bliver der helt sikkert født nogle børn under fuldmånen. Hvilke forestillinger har der gennem tiden været knyttet til det at føde børn under fuldmåne?

Michèle: Jeg kan kun tale på en kvalificeret måde om Vesteuropa. Men det har været en meget udbredt forestilling, at jordemødre har travlt under fuldmåne. Der bliver født mange flere børn under fuldmåne.

Louise: Nu fødte jeg selv for 10 måneder siden, og det er også en tro, som jeg har fået at vide eksisterer inde på fødegangene, at der er ekstra travlt under fuldmåne. Har du også hørt, at denne tro stadig eksisterer?

Michèle: Ja, om den eksisterer! For 50 år siden tog jeg en jordemoder med i bilen, som blaffede, fordi hun havde travlt. Hun skulle hen at hjælpe en kvinde med en hjemmefødsel. Det var en lidt ældre dame, meget lille med sin store jordemodertaske. Og hun sagde helt alvorligt, at hun har så travlt, når det er fuldmåne. Vi snakker om for 50 år siden. Og jeg ved, at de snakker om det på fødeafdelingen. Om de helt tror på det eller erfarer det er lidt tvivlsomt. Jeg tror, at grunden til at mange mennesker, uden at tage stilling til det, siger at det godt kunne være sandt, er at vi selvfølgelig ved, at månen har en utrolig påvirkning på tidevandet. Vandet trækker sig ved lavtide og kommer tilbage til stranden ved højtide. Det er måske ikke så synligt i Danmark, men i Frankrig, hvor jeg kommer fra, ved vestkysten i Frankrig, kunne det trække sig 3 kilometer en gang om døgnet. Så hvis månen kan trække så kraftigt på have og oceaner, hvorfor skulle den så ikke også kunne trække fostervandet ud og børnene ud af deres mors krop?

Louise: Elisabeth har presseveer. Hun har sat sig ned på hug der i lysningen under fuldmånen i skoven. En slags urkraft nærmest river barnet nedad i bækkenet. Hun kan mærke toppen af barnets hoved, barnets hår, med sine hænder, som hun fører ned mellem benene. Elisabeth gør sit bedste for at holde lydene inde. Ingen fra landsbyen må høre hende føde. Det er meget vigtigt. Hun er i fødsel, men hun er ikke en gift kvin-

de. Ved næste ve bliver et lille drengébarn med det mørkeste og tætteste hår suget ud til denne verden.

Michèle: En anden forestilling, som måske ikke er helt udbredt, er, at drengébørnene blive avlet i tiltagende måner, fra nymåne til fuldmåne. Mens pigerne bliver avlet under aftagende måne, altså fra fuldmåne til nymåne. Man har også haft en forestilling om, at de børn, der bliver født under tiltagende måne ville være kraftige og sejlivede, og dem, der blev født mellem fuldmåne og nymåne, altså i aftagende måne, ville blive svagelige.

Louise: Er troen knyttet op på noget med, at månen har en cyklus, og at kvinder jo også har en cyklus?

Michèle: Ja, for måske tre generationer siden talte man ikke om at have menstruation, man talte om "Jeg har mine måneder." Faktisk talte man ikke om det, men man kaldte det at have sine "måneder". Det betød "jeg bløder".

Louise: Nå, det vidste jeg ikke.

Michèle: Så det er helt klart, at man har set en parallel mellem månens cyklus og kvinders cyklus. Men jeg har læst en meget spændende og meget problematisk britisk antropolog Christopher Wright, som har skrevet en tyk bog. En meget lærd og meget researched bog om kultur i stenalderen. Og han mener at i stenalderen blødte alle kvinder samtidig og det var ved nymåne. Og det var der, de nægtede at have samleje, og de sendte mandfolk ud for at jage. Og de kom tilbage ved fuldmåne med mad, altså kød. Og så kunne det være fest: Kødspisning og samleje. Så fuldmåne var tid til fest og samleje og kødspisning. Og nymåne var den tid, hvor kvinder sendte manden afsted.

Louise: Jeg tænker, vi tager resten ude ved søerne, hvis vi kan komme derned. Stille og roligt. Du må bare holde fast i min arm.

Michèle: Jeg tror ikke det er noget problem. Det, at den forsvinder, kommer igen, vokser og så forsvinder igen må have været helt fantastisk forskrækkende og fascinerende for vores forfædre.

Louise: Hvad fascinerer dig ved den?

Michèle: Hovedsageligt alle de historier og forestillinger, der er knyttet til den. På grund af mit arbejde, selvfølgelig. Men man kan også sige, at jeg måske har valgt dette fag, folkemindevidenskab, fordi jeg i forvejen tænder på alle disse mere eller mindre skøre og ikke så skøre forestillinger.

Louise: Det er jo Sortedamssøen, der er herude. Midt i København. Og månen er kommet frem gennem skyerne.

Michèle: Og det er meget smukt. Pludselig ser skyerne ud til at være forsvundet. Her kan man se fuldmånen meget klart med sin halo omkring. Og der er helt stille. Lysene spejler sig i Sortedamssøen. Jeg kan ikke se, at månen spejler sig, men i hvert fald byens lys spejler sig. Og alle bilerne er dækket af sne, og det er meget kønnere her, end det var foran Rigshospitalet. Absolut. Måske skulle små børn blive født her ved søerne.

Louise: Vi skal tale om et helt særligt sagn nu. Engang i slutningen af 1800-tallet rejste Danmarks mest berømte folkemindesamler, Evald Tang Kristensen, rundt i landet, rundt i den jyske hede, og indsamlede mundtlige beretninger om folketro og overtro. Jeg forestiller mig, at han har besøgt en gård i stil med den, som Elisabeth kunne have boet på. Og et sagn, der gik igen på disse gårde og i landsbyerne, starter faktisk med et helt særligt ritual, som en gravid kvinde skulle udføre, gerne en torsdag nat ved fuldmåne, hvis hun ville slippe med en let fødsel.

Michèle: En kvinde eller en pige, der gerne ville slippe for fødselssmerte, kunne kravle nøgen igennem en fælham. Altså den ham, som føllet bliver svøbt i, når det bliver født. En slags moderkage kan man sige. Hvis hun gør det, så er hun sikker på at slippe for fødselssmerte. Og det var vigtigt på et tidspunkt, hvor fødsler kunne være meget farlige og meget vanskelige for kvinder. Det eneste problem er, at det havde konsekvenser. Hvis barnet var en pige, så ville hun blive til en mare. Altså disse overnaturlige væsner, der sætter sig på brystet af mandfolk om natten, så de ikke kan trække vejret. Derfor har vi ordet mareridt. Maren ridder på en mand. Men hvis det var en dreng, hun fødte, så ville drengen blive til en varulv.

Louise: Den gravide kvinde skulle altså tage fosterhinden af et fæl, spænde det ud mellem tre stokke og krybe tre gange nøgen igennem det. Men det ville ikke være omkost-

ningsfrit, for hvis hun fødte et pigebarn, ville hun blive til en mare, og hvis hun fødte en dreng, ville han altså under hver fuldmåne forvandles til en varulv.

Michèle: Varulvetro er meget udbredt i hele Europa. Men den måde at blive til en varulv på, på grund af morens ritual, er kun kendt i Danmark og Skåne og Sydsverige, som har været dansk i mange år, og lige i Holland.

Louise: Så den danske varulvetro starter med dette ritual om, hvordan en fødende kvinde skal undgå fødselssmerter.

Michèle: Det er det, der gør at en stakkels dreng, mand, bliver til en varulv.

Louise: Nu er fuldmånen lige her foran os, og den er jo i den grad forbundet til varulven.

Michèle: Alle varulvetro har det element, at det er ved fuldmåne, at den stakkels mand forvandles midlertidigt til en varulv. Og når fuldmånen bliver aftagende, så bliver varulven til en mand igen. Men det er kun i Danmark, som sagt, og i Sydsverige at man bliver en varulv på grund af moderens frygt for fødselssmerter. Den stakkels varulv kan befri sig fra den forbandelse, som hans mor har udsat ham for. Der er to måder. Den ene er meget grusom: Det er, at varulven kan blive fri, hvis den kan angribe en gravid kvinde og drikke blodet af det ufødte barn. Nogle gange virker det kun, hvis det er et ufødt drengebarn.

Louise: Og igen er det en gravid kvinde. Igen har det noget med graviditet at gøre?

Michèle: Absolut.

Louise: Hvorfor?

Michèle: Jeg tror, at de to dele af sagnet er forbundet. Det er på grund af livmoderen og alt det, der er knyttet til livmoderen og fødsel, at han er blevet til en varulv. Hvis han kan angribe et menneskeligt føtus, altså et ufødt barn, så kan han befri sig fra forbandelsen.

Louise: Han har også en anden mulighed.

Michèle: Han har en anden mulighed. Sagnet fortæller mere præcist, at en karl ridder i en hestevogn sammen med sin kæreste på vej til markedet. Og på et tidspunkt standser ham midt i en skov og siger til sin kæreste: "Jeg bliver nødt til at gå ud et par minutter. Du skal ikke være bange. Hvis der kommer en stor hund, eller hvis der kommer en ulv og vil angribe dig, så skal du forsvare dig med dit forklæde." Okay, så karlen går ud i skoven, og så kommer der en stor hund eller en ulv og vil angribe pigen. Og hun gør, som han sagde. Hun forsvarede med sit forklæde. Det er altid et hvid- og blåternet forklæde i alle sagnene, Og så forsvinder ulven. Og så kommer kæresten igen, og hun forklarer ham, hvad der er sket. Og så ser hun, at kæresten har noget hvid og blå tråd imellem tænderne. Så hun forstår, at det var ham, der var blevet til en varulv. Og da hun siger "Johan, du er jo en varulv", så siger han "Tak, du har frelst mig". Fordi hun har erkendt, at han er en varulv, så er han frelst. Så nu bliver han fuldt menneske igen. Og man skal huske, at forklæder har haft en helt særlige betydning i landbrugssamfundet. Forklædet har du på maven. Det rører ved din livmoder. Det er tæt på din livmoder. Men det også en metafor for livmoderen, for det var det, man brugte, ligesom vi bruger en mulepose nu. Du går ud og henter brænde, og du bringer det hjem i dit forklæde. Du går ud at plukke æbler, og du bringer dem hjem i dit forklæde. Der er mange ordsprog og mange faste sætninger, som viser, at forklædet virkelig var knyttet til kvindelighed og til livmoderen. Men fuldmåner kan være frugtbare, for der er også nogle sagn eller fortællinger... Tang Kristensen fortæller blandt andet, at hvis en jomfru går ud og tisser i det fri, må hun absolut ikke vende sig mod fuldmånen, for så bliver hun med barn.

Louise: Tror du, at mange mennesker har troet på dette?

Michèle: Tro er en meget kompleks størrelse. Man tror mere om natten end om dagen. Man tror mere, hvis man er alene og går forbi en kirkegård, end hvis man sidder i sin trygge stol. Jeg tror, at man har snakket om det. Jeg tror, man snakkede om det, man diskuterede, om det passede eller ikke passede, fordi man knyttede en hel masse begreber til det, som er vigtige for en selv eller for fællesskabets overlevelse eller orden. Jeg kan ikke svare entydigt på det spørgsmål, om de troede eller ej. Tror du på, at der bliver født flere børn i nat på Rigshospitalet bag os, fordi det er fuldmåne?

Louise: Nej, jeg tror ikke, at antallet har noget med det at gøre. Men jeg tror, at månen har en indflydelse på andre måder. Bare på min cykeltur fra Amager hertil lagde jeg

mærke til nogle andre ting. Jeg cyklede forbi rådhuset, hvor jeg blev gift sidste år med min mand, og jeg følte på en eller anden måde noget stærkere, end jeg gjorde i går. Så jeg tror, at det kan påvirke følelser mere end måske antallet af børn, der bliver født. Har du selv prøvet at udføre et eller andet særligt måneritual eller gjort noget?

Michèle: Nej, men jeg ved, at flere og flere mennesker gør det i New Age-bevægelse eller Wicca-religion eller Asatro. Dem, der tror på Odin og Frej og Freja. At fuldmåne og månen i det hele taget spiller en meget stor rolle i deres ritualer. Og mange af de ritualer, så vidt jeg har forstået, handler om at befri sig fra alt det, der tynger en, og alt det, der forhindrer en i at udvikle al deres potentiale. Men personligt har jeg aldrig gjort det.

Louise: Jeg har læst lidt op på disse fuldmåneritualer, og bare lige for at demonstrere det, har jeg taget noget med. Jeg skal lige finde det nede i min taske.

Michèle: Skal jeg holde den?

Det må du meget gerne. Jeg har lige tændt et levende lys i en lanterne her, fordi jeg har læst, at ild ofte bruges under fuldmåneritualer. Ved du, hvorfor man bruger ild?

Michèle: Nej, det er jeg aldrig kommet forbi.

Louise: Jeg har læst, at ild symboliserer forvandling, og at det skulle styrke ens intention om at give slip, som du også var lidt inde på før. Så har jeg også taget fire sten med, som jeg står med her i hånden, som skal placeres rundt om lyset her. Og det skal ligesom markere de fire verdenshjørner. Så skal man tegne en imaginær cirkel om sig selv. Det gør vi lige begge to som en beskyttelse. Og så kan man skrive det, som man gerne vil give slip på i sit liv. Hvis nu man har en eller anden følelse eller noget i sit liv, man gerne vil give slip på, så skal man skrive det ned på et stykke papir. Og det gør jeg lige her om lidt. Jeg tror lige, jeg gør det. Jeg har bare lige skrevet et stikord. Jeg har skrevet her, at jeg gerne vil slippe den dårlige samvittighed over ikke at kunne være noget for alle, som lidt er kommet efter, at jeg er blevet mor. Altså ikke at kunne være lige så meget for alle, som jeg var før. Være en lige så sjov kollega eller lige så nærværende veninde eller... Mit barn har meget brug for mig lige nu, fordi hun er så lille. Så jeg vil gerne slippe denne lidt dårlige samvittighed. Ja, det har jeg skrevet. Og så skal jeg så lægge papiret her ved siden af det levende lys. Man kan enten brænde det. Det gør vi

ikke her. Man kan også bare forestille sig det brænde. Jeg fødte min datter Rigmor for 10 måneder siden og på vores første nat sammen, hvor jeg lå i hospitalssengen med mit nyfødte barn i armene, var det faktisk fuldmåne. Og jeg bilder mig ind, at lyset, stemningen, følelserne, alting blev en lillebitte smule forstærkede den nat under den fuldmåne. Hvad er det med månen, som altid har fascineret mennesker og stadig fascinerer mennesker?

Michèle: Jeg tror, det er lys og mørke. Altså skiftet mellem lys og mørke og skiftet mellem vækst og ødelæggelse eller... Jeg ved ikke engang, hvad det danske ord for det modsatte af vækst er. På fransk ville man sige *croissance* og *décroissance*.

Louise: Forfald?

Michèle: Ja, vækst og forfald. Jeg tror, det er de to ting: Lys og mørke og vækst og forfald. Og nye begyndelser.

Poul: Og her skilles Louise og Michèles veje ved Sortedamssøen i København under månelysets skær. Kun få timer efter deres møde denne nat klokken 5.09, når Louise har puttet sig ind til sin lille datter på Amager, og Michèle ligger og sover i sin seng på Christianshavn, der vil månen på himlen være hel. Og når de vågner i morgen, vil den atter igen aftage lidt efter lidt, dag efter dag, indtil næste nymåne på Lillejuleaftensdag. Den trettende og sidste nymåne i år, som vil markere en helt ny begyndelse.

Louise: *Obscuritas* er produceret af Louise Lindblad for Vores Tid med støtte fra Demant Fonden. Redaktør er Rikke Caroline Carlsen. Du kan finde flere podcasts om historie ved at søge på Vores Tid i din podcast-app.